

امر به معروف ونهی از منکر

خطبه اول

الحمد لله منزل الكتاب و هدى وذكرى لأولي الألباب و الصلاة والسلام على نبينا محمد المفضل على البشر بجوامع الخطاب و وعلى آله المطهرين والأصحاب.
وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له و وأشهد أن محمداً عبده ورسوله شهادة تنجي صاحبها يوم الحساب.

﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَوَجَدَكُمْ مِنْهَا رَجُلًا وَنِسَاءً وَأَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ (النساء: ١)

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُونُوا إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ (آل عمران: ١٠٢)
﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ (الأحزاب: ٧٠ - ٧١)

أما بعد:

ای مسلمانان... پیامبر ما محمد صلی الله علیه وآله وسلم می فرماید:

«إن الله فرض فرائض فلا تعذبوها و وحد حدودا فلا تقربوها و و حرم أشياء فلا تنتهكوها

و وسكت عن أشياء رحمة بكم من غير نسيان فلا تبحثوا عنها» [حدیث حسن به روایت دارقطنی

ودیگران]

«همانا الله فریضه‌هایی را فرض نموده است پس آنها را ضایع نسازید و حدودی را قرار داده است پس از این حدود تجاوز نکنید و چیزهایی را حرام کرده است پس آنها را زیر پا نگذارید و از روی رحمت خویش نه از روی فراموشی درباره‌ی چیزهایی نیز سکوت کرده است پس به دنبال [حکم] آنها نباشید.»

و از جمله چیزهایی که الله جل جلاله بر بندگانش واجب گردانده است فریضه‌ی امر به معروف ونهی از منکر می باشد و زیرا این فریضه منافع عام و خاص دینی و دنیوی فراوانی را در بر گرفته است و بسیاری از بدی‌ها و مفساد و بلاها را دفع می نماید.. الله سبحانه و تعالی می فرماید:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾﴾ (آل عمران: ١٠٤)

«و باید از میان شما گروهی [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به معروف وادارند و از منکر بازدارند و آنان همان رستگارانند»

و فرموده است: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ (آل عمران: ١١٠)

«شما بهترین امتی هستید که برای مردم پدیدار شده‌اید و به معروف فرمان می دهید و از منکر بازمی دارید و به الله ایمان دارید»

حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه می فرماید: "هر که می خواهد جزو این امت باشد شرط (الهی) آن را ادا کند" و این شرط همان امر به معروف و نهی از منکر است. الله متعال در وصف مومنان چنین می فرماید:

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ (التوبة: ۷۱)

«و مردان و زنان با ایمان دوستان یکدیگرند که به معروف امر می کنند و از منکر باز می دارند و نماز را بر پا می کنند و زکات می دهند و از الله و پیامبرش فرمان می برند آنانند که الله به زودی مشمول رحمتشان قرار خواهد داد که الله توانا و حکیم است»

الله سبحانه و تعالی کسانی از اهل کتاب را که به شریعت خود که تغییر و تحریف نیافته پایبند هستند و به امر به معروف و نهی از منکر عمل می کنند و چنین ثنا می فرماید:

﴿ لَيْسُوا سَوَاءً مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ ءَانَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴾ (۱۱۳) ﴿ يَوْمَئِذٍ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴾ (آل عمران: ۱۱۳ - ۱۱۴)

«همه‌ی آنان [یکسان نیستند و از میان اهل کتاب گروهی درستکار دارند که آیات الله را در دل شب می خوانند و سر به سجده می نهند* به الله و روز قیامت ایمان دارند و به معروف فرمان می دهند و از منکر باز می دارند و در کارهای نیک شتاب می کنند و آنان از شایستگانند»

معروف: همه‌ی آن چیزهایی است که اسلام به عنوان واجب و یا مستحب دستور به انجام آن داده است و قرآن و سنت جز به آنچه خیر دو دنیا در آن است و جز به آنچه توسط الله به عنوان راه ورود به بهشت‌های پر نعمت قرار داده شده است دستور نمی دهند. و اسلام جز از هر بدی حتمی در دنیا و آخرت و اسباب ورود به آتش نهی نمی کند.

از حدیقه رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ ثُمَّ تَدْعُوهُ فَلَا يَسْتَجَابُ لَكُمْ» (ترمذی)

"قسم به آنکه جانم در دست اوست یا آنکه به معروف امر خواهید کرد و از منکر باز خواهید داشت و یا آنکه نزدیک است الله از سوی خود عذابی به سوی شما فرستد سپس او را دعا کنید و او شما را استجابت نکند"

و همچنین الله متعال در وصف مومنان می فرماید:

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾ (التوبة: ۷۱)

«و مردان و زنان با ایمان دوستان یکدیگرند که به معروف امر می کنند و از منکر باز می دارند...» و برخی از اهل علم فرموده اند که این رکنی است از ارکان اسلام... و از ابوسعید خدری رضی

الله عنه روایت می کنند که رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فرمودند:
 «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ وَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ وَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَ ذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ»

”هر که از شما منکری دید آن را با دستش تغییر دهد پس اگر نتوانست با زبانش و واگر نتوانست با قلبش آن را بد بداند و این سست ترین درجه ی ایمان است“ صحیح مسلم: ۴۹
 همچنین روایت شده است که “در قیامت شخص و خود را به شخص دیگری آویزان می کند. پس آن شخص به او می گوید: مرا رها کن که من نه در خانواده ات و نه در مالت و نه در آبرویت به تو ستمی روا نداشته ام. پس آن شخص اول می گوید: تو مرا در حال انجام منکر می دیدی اما مرا از آن نهی نمی کردی.”

برای شخصی که به کار معروف امر می کند باید مشخص و واضح باشد که کاری که به آن امر می کند معروف است و شرع به آن دستور داده است و بداند که چیزی از آن نهی می کند منکری است که شرع آن را منکر دانسته است تا پیرو دلیل و بر اساس بصیرت و آگاهی عمل کرده باشد و همچنین لازم است که شخص امر کننده به معروف و نهی کننده از منکر و انسانی حکیم باشد و نسبت به آنچه می گوید آگاه باشد تا بتواند دلایل شرعی را در جایگاه خود بنشاند و با استفاده از سخن الله و رسولش صلی الله علیه وآله وسلم در مسائل و شرایط مختلف ره بیاماید. الله سبحانه و تعالی می فرماید:

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَحَدِّ لَهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ (النحل: ۱۲۵)

«با حکمت و اندرز نیکو به راه پروردگارت دعوت کن و با آنان به [شیوه ای] که نیکوتر است مجادله نما در حقیقت پروردگار تو به [حال] کسی که از راه او منحرف شده دانای تر او و به [حال] راه یافتگان [نیز] دانای تر است»

امر به معروف و نهی از منکر نگرهبان فضائل و فرائض دین و از بین برنده ی بدی ها و رذائل است... تغییر منکر با دست و مخصوص حاکم یا کسی است که از سوی وی نیابت دارد و وانکار منکر با زبان به وسیله ی حکمت و ترغیب و ترهیب و اخلاق نیک و وظیفه همه ی کسانی است که نسبت به حکم الله در مورد منکر آگاهی دارند و انکار گناه با قلب نیز مخصوص همه ی مسلمانان است... برادران مسلمان هر دوی این فریضه ها یعنی امر به معروف و نهی از منکر همراه یکدیگر هستند و از هم جدا نمی شوند پس هر که معروف را دوست داشته باشد اما منکر را بد نداند دچار کوتاهی در واجب شده است و هر که به معروف امر کند اما از منکر باز ندارد و واجبی را ترک گفته است و هر که از منکری نهی نماید اما معروف را دوست نداشته باشد از روش محمد صلی الله علیه وآله وسلم سرپیچی نموده است زیرا امر به معروف و دوست داشتن آن و نهی از منکر و بد داشتن (لازم و ملزوم یکدیگرند)... و برخی از سلف گفته اند: ”هر که به معروف امر نمود و از منکر بازداشت حتما خود را به این سخن الله سبحانه و تعالی عرضه کند که می فرماید: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ

أَنْفُسِكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ (البقرة: ٤٤) «آیا مردم را به نیکی فرمان می‌دهید و خود را فراموش می‌کنید با اینکه شما کتاب را می‌خوانید آیا [هیچ] نمی‌اندیشید»

و همچنین این سخن الله متعال که از قول شعیب علیه السلام می‌فرماید: ﴿وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَكُمْ إِلَيَّ مَا أَنْهَنَكُمْ عَنْهُ﴾ (هود: ٨٨)

«من نمی‌خواهم در آنچه شما را از آن باز می‌دارم با شما مخالفت کنم [و خود مرتکب آن شوم]»
و این کلام الله سبحانه و تعالی که می‌فرماید:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾﴾ (الصف: ٢-٣)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید چرا چیزی می‌گویید که انجام نمی‌دهید * نزد الله سخت ناپسند است که چیزی را بگویید و انجام ندهید»

نمازگزاران محترم برای شخصی که امر به معروف و نهی از منکر می‌نماید و صبر واجب و ضروری است زیرا وی حتما همانگونه که سنت پروردگار است در معرض اذیت و آزار قرار خواهد گرفت. پروردگار متعال از قول لقمان چنین می‌فرماید که:

﴿يَبْنَئُ أَقْبَرِ الصَّلَاةِ وَأَمْرًا بِالْمَعْرُوفِ وَأَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾﴾ (لقمان: ١٧-١٨)

«ای پسر نماز را برپا دار و به معروف امر کن و از منکر باز دار و بر آسیبی که بر تو وارد آمده است شکیباش این [حاکمی] از عزم [و اراده تو در] امور است * و از مردم [به نخوت] رخ برمتاب و در زمین خرامان راه مرو همانا که الله هر انسان متکبر و فخرفروشی را دوست نمی‌دارد»
زیرا وی در برابر هوا و هوس و دلخواه مردم خواهد ایستاد و هوای نفس بر بسیاری از مردم چیره است. آنانی که از منکر نهی می‌کنند و به معروف امر می‌کنند هم در دنیا وهم در آخرت از سوی الله متعال بشارت داده شده‌اند:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ (الأحزاب: ٧٠-٧١)

«ای مؤمنان! از الله» در تمام امور «پروا دارید و سخنی استوار بگویید تا اعمال شما را برای شما به صلاح آورد» یعنی: اعمال شما را به سبب آنچه که شما را به سوی آن هدایت می‌کند و بر انجام آن توفیق می‌دهد شایسته و صالح گرداند و نه تباہ و فاسد «و گناهان شما را برای شما بیامرزد» یعنی: گناهانتان را آمرزیده و کفاره شده بگرداند. این است پاداش سخن حق و تقوای الهی و که هم عمل را به صلاح و سامان می‌آورد و هم سبب آمرزش گناهان می‌شود پس زهی عز و شرف کسانی که درست و استوار سخن می‌گویند «و هر کس الله و رسول او را فرمان برد و قطعاً به رستگاری بزرگی نایل آمده است» هم در دنیا وهم در آخرت؛ زیرا او از آتش دوزخ نجات یافته و به نعمتهای پایدار بهشت نایل می‌گردد.

که او را به هدایتی رهنمون شود و یا از بدی و حرامی بازدارد و مومنان و خیرخواهانی هستند که خیر را برای برادران مسلمان خویش دوست می‌دارند چنانکه در حدیث شریف آمده است:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ وَ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ»

”کسی از شما ایمان نمی‌آورد تا آنکه برای برادرش همان چیزی را دوست بدارد که برای خویش می‌پسندد“ [به روایت بخاری و مسلم]

و جریر رضی الله عنه می‌فرماید: ”با رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم بر نصیحت هر مسلمان بیعت نمودم“.

انسان منافق شخصی است فریبگر که از خیر جلوگیری می‌کند. الله سبحانه و تعالی می‌فرماید:

﴿ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِّنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَنكِرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيحَتُهُمْ إِنَّ الْمُنْفِقِينَ هُمُ الْفٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ (التوبة: ٦٧)

«مردان و زنان منافق [همانند] یکدیگرند امر به منکر میکنند و از معروف باز می‌دارند و دستهای خود را [از انفاق] فرو می‌بندند الله را فراموش کردند پس [الله هم] فراموششان کرد در حقیقت این منافقانند که فاسقند»

پس ای مسلمانان همدیگر را دوست بدارید و با نرمخویی و مودت یکدیگر را نصیحت کنید... نادان را نسبت به امور دینش آگاهی دهید... وی را نسبت به توحید و انواع شرک و احکام نماز و ارکان اسلام آگاه نمایید... از علی بن ابی طالب رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند: ”اگر الله به واسطه‌ی تو یک نفر را هدایت نماید برایت از شرهای سرخ بهتر است“.

آنان را که از الله غافلند تذکر دهید تا برای آخرت تلاش کرده و فریفته‌ی دنیا نشوند و آنان را که نسبت به پروردگار سرکشی می‌کنند و بر انجام گناهان بی‌پروا شده‌اند به یاد عذاب و خشم وی بیاندازید و کم‌کاران و کسانانی را که در انجام کارهای نیک سست هستند به انجام اعمال نیک و تلاش در طاعات ترغیب کنید. همت‌های ضعیف را با استفاده از قرآن و سنت بیدار کنید تا ایمان‌ها افزایش یابد.

ای مسلمان... وظیفه‌ی امر به معروف و نهی از منکر نسبت به فرزندان و خانواده و خویشاوندان و همسایگان در اولویت قرار دارد زیرا تو نسبت به آنان وظیفه‌ی سنگین و امانتی بزرگ بر گردن داری که آنان را به فریضه‌هایی که الله بر آنها واجب نموده آگاه سازی تا آن را ادا نمایند و از آنچه حرام گردانده و از راه و روش شیطان‌های انس و جن باز داشته و نهی نمایی... الله سبحانه و تعالی می‌فرماید:

﴿ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ (التحریم: ٦)

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید خودتان و خانواده‌تان را از آتشی که سوخت آن مردم و سنگهاست حفظ کنید. بر آن [آتش] فرشتگانی خشن [و] سختگیر [گمارده شده] اند از آنچه الله به آنان دستور

داده سرپیچی نمی کنند و آنچه را که مامورند انجام می دهند»
و شدیدترین حسرت در روز قیامت از آن کسانی است که این امانت را ضایع گردانده اند.
عباد الله! صلوا وسلموا علی من أمرتم بالصلاة والسلام علیه فی قوله سبحانه: ﴿إِنَّ اللَّهَ
وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (الأحزاب: ۵۶)
و اللهم فصلِّ وسلِّم علی عبدك ورسولك محمد وعلی آله وأصحابه أجمعین و والتابعین لهم
بإحسان إلى يوم الدين.
اللهم ارض عن الصحابة الأخيار و آل البيت الأبرار و اللهم إنا نشهدك حب نبيك و وأهل بيت
نبيك و أصحاب نبيك و ومن سار علی نهج نبيك صلى الله علیه وآله وسلم.
اللهم وفقنا لما تحب وترضى و اللهم انصر الإسلام والمسلمين و ودمر أعداءك أعداء الدين.
اللهم اغفر لنا ولآبائنا وأمهاتنا وجميع المسلمين الأحياء منهم والميتين و برحمتك يا أرحم
الراحمين و اللهم آت نفوسنا تقوها وزكها أنت خير من زكاها و أنت وليها ومولاها و ربنا آتنا في
الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار.
عباد الله! إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذي القربى و وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى و
يعظكم لعلكم تذكرون.